

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В ЗП(ПТ)О**

Харків-2022

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В ЗП(ПТ)О**

Харків-2022

Друкується за рішенням науково-методичної ради НМЦ ПТО у Харківській області від 20.12.2021, протокол № 4.

Укладачі:

СОЛОГУБ Н.Г., заступник директора з навчально-методичної роботи НМЦ ПТО у Харківській області;

МАРИНКА-СИРОМЯТНІКОВА О.В., методист НМЦ ПТО у Харківській області.

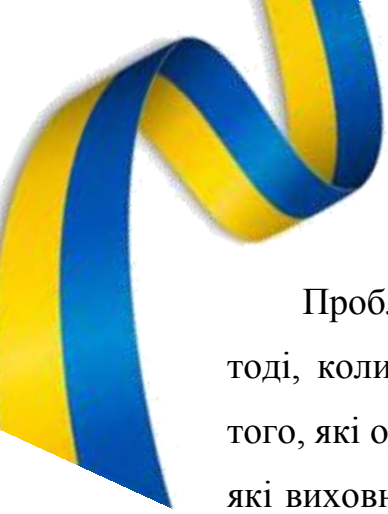
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗП(ПТ)О. – Харків: НМЦ ПТО у Харківській області, 2022. – 48 с.

Розробка методичних рекомендацій щодо організації роботи з національно-патріотичного виховання в ЗП(ПТ)О є актуальною у зв'язку з новими суспільно-політичними реаліями в Україні, тому все більше уваги приділяється вихованню в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Важливо, щоб кожен заклад освіти став для учнів осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
I. Національно-патріотичне виховання.....	8
II. Військово-патріотичного виховання.....	16
III. Громадянське виховання.....	18
IV. Роль учнівського самоврядування в організації національно-патріотичного виховання.....	23
V. Тезаурус з теми національно-патріотичного виховання.....	28
VI.Список використаної літератури.....	46

ВСТУП

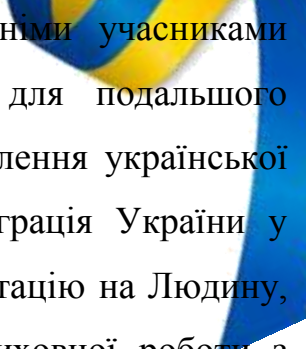
Проблема виховання громадянина-патріота постала перед людством ще тоді, коли виникла перша держава. Ця проблема актуальна і тепер, бо від того, які орієнтири у формуванні та становленні особистості будуть прийняті, які виховні системи будуть запроваджуватись в освіті, залежатиме майбутнє України.

У законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній доктрині розвитку освіти як стратегічні визначені завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення свого громадянського обов'язку на засадах національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України як світоглядного чинника.

Ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави виявляється у патріотизмі, національній самосвідомості, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин; досягається завдяки виконанню положень Національної доктрини розвитку освіти, Концепції та Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Патріотичне виховання має наскрізно пронизувати весь освітній процес, органічно поєднувати національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут і долю країни.

Зміни у житті українського народу спричинили цілу низку проблем, які торкнулися молоді в цілому, і учнівської зокрема. Не можна не погодитися і з тим фактом, що молодь сьогодні відчуває на собі найбільшу відповідальність за майбутнє. Саме від того, наскільки в учнів будуть сформовані активна життєва позиція, національна самосвідомість, моральність, залежить майбутнє українського народу.

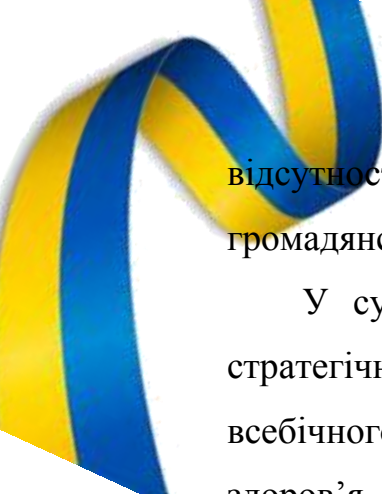

Українська держава та її громадяни є безпосередніми учасниками процесів, що мають надзвичайно важливе значення для подальшого визначення долі України. Державотворчі процеси, становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрямки виховної роботи з молоддю та модернізації освітнього процесу.

Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений, національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення. Тому одним із пріоритетних напрямків виховання є національно-патріотичне виховання.

Становлення і розвиток незалежної України, формування нових соціально-політичних відносин можливі лише за умови усвідомлення молодим поколінням особистої відповідальності за долю своєї країни. Відтак патріотичне виховання учнівської молоді є важливою складовою процесу формування зрілої особистості — громадянина, справжнього спадкоємця і продовжувача національних традицій з активною громадянською позицією. Адже патріотизм — одне з найглобальніших людських почуттів, закріплених віками і тисячоліттями, що поєднує в собі любов до своєї Вітчизни, рідної землі, народу, своєї матері, бажання зберегти культурну спадщину і готовність до їхнього захисту.

Україна розгорнула активну національно-патріотичну політику на всіх рівнях становлення особистості — починаючи з будь-якого соціального інституту виховання. Актуальність формування правильної, національно-спрямованої громадянської позиції обумовлена особливою гостротою соціальних проблем, багатоетнічним складом населення України на тлі нестійких традицій демократії та плюралізму й, у першу чергу, активною антиукраїнською пропагандою ззовні, інформаційною агресією. У цьому сенсі проблема сформованої громадянської позиції особистості або її

відсутності може перебувати одним із основних критеріїв сформованого громадянського суспільства.

У сучасних умовах модернізації українського суспільства одним із стратегічних завдань є інтеграція виховних сил суспільства з метою всебічного розвитку особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, здатності адаптуватися до динамічних соціо-культурних, економічних, політичних умов життя і гідно виконати один із найважливіших обов'язків людини – бути патріотом, готовим до праці та захисту Вітчизни.

Сьогодні спостерігаємо значний інтерес Держави і суспільства до проблеми патріотичного виховання і фізичної підготовки молоді до виконання військового обов'язку. Тому національно-патріотичне виховання не можливо розглядати окремо без військово-патріотичного та громадського виховання.

I. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, закладів освіти, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Нормативно-правові документи, що регламентують національно-патріотичне виховання

1. Закони України:

- від 18.01.2001 № 2235-III «Про громадянство України»;
- від 06.03.2003 № 602-IV «Про Державний Гімн України»;
- від 28.11.2006 № 376-V «Про голодомор 1932-1933 років в Україні»;
- від 09.04.2015 № 315-VIII «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років»;
- від 09.04.2015 № 317-VIII «Про засудження комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки»;
- від 14.07.2021 № 1643-IX «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України» (про перейменування державного свята День захисника України на День захисників і захисниць України).

2. Укази Президента України:

- від 18.04.2019 № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання»;
- від 13.11.2014 № 872 «Про День Гідності та Свободи»;
- від 13.11.2014 № 871 «Про День Соборності України»;
- від 11.02.2015 № 69/2015 «Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні»;
- від 22.02.2017 № 17/2016 «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917 – 1921 років»;
- від 14.10.2014 № 806 «Про День захисника України».

3. Постанови Верховної Ради України:

- від 19.02.1992 № 2137-XII «Про Державний герб України»;
- від 28.01.1992 № 2067-XII «Про Державний прапор України»;
- від 16.12.2020 № 1092-IX «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2021 році».

4. Постанова Кабінету Міністрів України:

- від 30.06.2021 № 673 «Про затвердження Державної програми національно-патріотичного виховання до 2025 року»;

- від 17.10.2018 № 845 «Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання».

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України:

- від 08.09.2009 №1494 «Про затвердження Плану заходів щодо підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді шляхом проведення на постійній основі тематичних екскурсій з відвідуванням об'єктів культурної спадщини».

6. Накази Міністерства освіти і науки України:

- від 31.03.2017 № 519 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні»;

- від 29.08.2019 № 1038 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641»;

- від 29.07.2019 № 1038 «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України».

7. Листи Міністерства освіти і науки України:

- від 16.07.2021 № 1/9-362 «Про деякі питання організації виховання учнів у 2021/2022 н.р.».

Мета національно-патріотичного виховання полягає у створенні засад для системної і цілеспрямованої діяльності щодо виховання молоді людини-патріота України, готового самовіддано розбудувувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій української національної культури.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

- виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки;

- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника Батьківщини, героя;

- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;

- культивування кращих рис української ментальності;

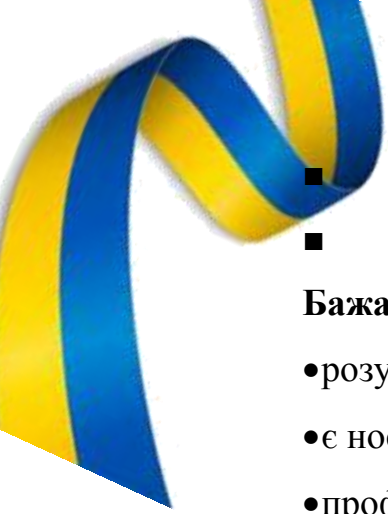
- формування працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

- формування мовленнєвої культури;

- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму.

Складові національно-патріотичного виховання:

- громадянсько-патріотичне виховання;

- військово-патріотичне виховання;
- духовно-моральне виховання.

Бажані результати національно-патріотичного виховання:

- розуміє і поділяє сутність національної ідеї;
- є носієм національної культури;
- професійною діяльністю сприяє економічному, науковому, культурному зростанню Батьківщини;
- любить і відстоює рідну мову, користується нею;
- любить, захищає і відстоює рідну країну / державу / територію;
- любить, захищає і підтримує співгромадян з патріотичним способом мислення;
- постійно відчуває гордість за вищенаведене і приналежність до цих категорій.

Предмети уваги національно-патріотичного виховання:

- національна ідея;
- національна культура;
- рідна мова;
- історія народу і держави;
- самовизначення, самоідентифікація;
- категорії Батьківщини (мала і велика Батьківщина);
- лідери та герої народу, нації, держави;
- рідний край, місто, село.

Пріоритети національно-патріотичного виховання:

Пріоритет 1. Формування української громадянської ідентичності – здійснення заходів, спрямованих на впровадження та утвердження суспільно-державних (національних) цінностей, розвитку громадянської ідентичності населення України.

Пріоритет 2. Військово-патріотичне виховання – здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України,

громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової і спеціальної державної служби.

Пріоритет 3. Формування науково-методологічних засад національно-патріотичного виховання – здійснення заходів, спрямованих на розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання.

Пріоритет 4. Підтримка і співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства щодо національно-патріотичного виховання.

Національно-патріотичне та громадянське виховання молоді у закладі освіти здійснюється за такими напрямками:

державний – базується на забезпеченні державною системи героїко-патріотичного та патріотичного виховання;

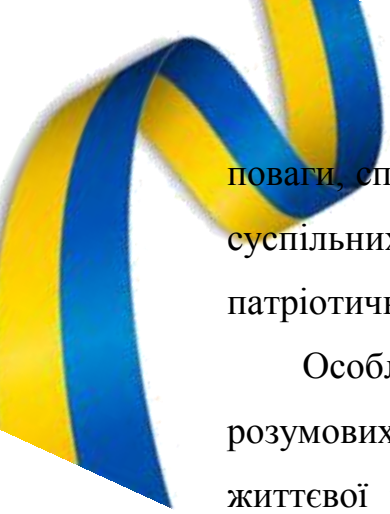
соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні та орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу;

військовий – передбачає вивчення військової історії України, підвищення фізичної загартованості молоді в інтересах підготовки до захисту Батьківщини;

психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, урахуванні їх у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення позитивного досвіду героїко-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;

правовий – передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

Мета закладів професійної (професійно-технічної) освіти полягає у вихованні почуття патріотичності, національної гордості, розуміння власних дій і життєвої позиції, осягненні сенсу життя та визначенні свого місця у суспільстві, сприянні активній позиції, прагненні до милосердя, доброти,

поваги, спонуканні до самовиховання та самовдосконалення. Отже, в умовах суспільних змін необхідно звернути ще більше уваги на процес патріотичного виховання молоді.

Особливість національного виховання полягає не тільки у розвитку розумових здібностей здобувачів освіти ЗП(ПТ)О, а й у формуванні активної життєвої ролі, небайдужої позиції до Батьківщини. Виховання почуття власної гідності, честі, людяності, прагнення до самовираження та самоствердження особистості є основними завданнями у формуванні морально-патріотичних якостей учнівської молоді ЗП(ПТ)О.

Національно-патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти; охоплює усі покоління; пронизує всі сторони життя: соціально-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну; спирається на освіту, культуру, науку, історію, державу, право.

Це передбачає визначення й реалізацію першочергових і перспективних заходів, спрямованих на формування активної життєвої позиції молодих громадян, психологічної готовності сумлінно виконувати службові обов'язки.

Принципи національно-патріотичного виховання учнівської молоді

У процесі організації національно-патріотичного виховання у закладі освіти необхідно дотримуватись принципів:

національної спрямованості – передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до його культури;

гуманізації виховного процесу – педагог зосереджує увагу на дитині як вищій цінності, враховує її вікові та індивідуальні особливості й можливості, не форсує її розвитку, спонукає до самостійності, задовольняє базові потреби здобувачів освіти, виробляє індивідуальну програму її розвитку, стимулює свідоме ставлення до своєї поведінки, діяльності, патріотичних цінностей;

самоактивності і саморегуляції – сприяє розвитку у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; поступово виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;

культуровідповідності – передбачає єдність патріотичного виховання з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, які забезпечують духовну єдність, наступність і спадкоємність поколінь;

політкультурності – інтегрованість української культури у європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування в учнівській молоді відкритості, толерантного ставлення до культури, мистецтва, вірування інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

соціальної відповідності – обумовлює необхідність узгодженості змісту і методів патріотичного виховання реальній соціальній ситуації, в якій організовується виховний процес.

Рекомендуємо масові заходи з національно-патріотичного виховання:

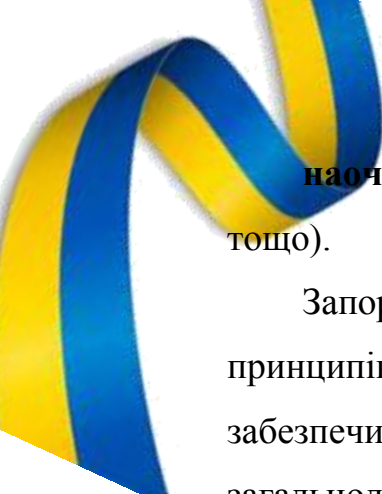
інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, інтелектуальні аукціони, ринги, вікторини, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії держави і права, створення книг, альманахів);

діяльнісно-практичні (творчі групи, екскурсії, свята, ігри-драматизації, огляди-конкурси, олімпіади);

інтеративні (фестивалі, гуртки);

діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування);

індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо);

наочні (виставки творчості, книжкові виставки, тематичні стенди тощо).

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, яка забезпечить досягнення відповідних результатів – засвоєння загальнолюдських і українських національних цінностей.

II. ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Складова системи національного виховання передбачає вироблення високого ідеалу служіння народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання Української держави. Воно покликане формувати громадянина-патріота, виробляти у нього глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, спонукати до фізичного самовдосконалення, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його Збройних Сил.

Військово-патріотичне виховання – цілеспрямований, організований процес формування готовності юнаків до строкової військової служби в Збройних Силах України. Його зміст визначається Конституцією, законами України, військовою присягою та військовими статутами.

Військово-патріотичне виховання молоді діалектичне поєднує в собі низку окремих напрямів виховання: військового, морального, правового та ін. Проте головним результатом виховних зусиль має стати готовність молоді людини до військово-патріотичної діяльності як внутрішнього системного утворення, що передбачає п'ять основних компонентів — освітній, фізичний, психологічний, соціальний і духовний.

Освітня готовність – це, передусім, обсяг знань героїчного минулого українського народу, історії його Збройних Сил. Вона передбачає також певний обсяг знань з допризовної підготовки, фізичної культури, спорту, гігієни побуту. Головне при цьому – дієвість засвоєних знань, що виявляється

в навчально-пізнавальній активності здобувачів освіти на Захисту України, підвищеному інтересі до змісту українознавчих предметів, доланні перешкод у його засвоєнні.

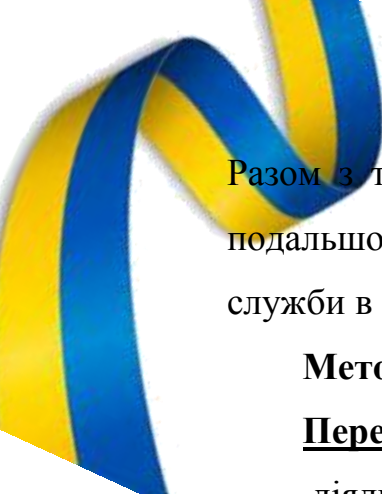
Фізична готовність передбачає певний рівень розвитку в юнаків фізичної сили, витривалості, спритності, швидкості в рухах; сформованість необхідних для військової діяльності рухових навичок та вмінь. Передумовою цього виступають достатній рівень фізично-оздоровчої активності учня на уроках фізичної культури, участь у спортивних секціях тощо.

Психологічна готовність включає в себе позитивну мотивацію участі учнів у військово-патріотичних заходах. Разом з тим, за результатами обстеження здобувачів освіти, вона передбачає певний рівень сформованості таких якостей, як емоційна стійкість, розсудливість, сміливість, рішучість, мужність, цілеспрямованість.

Соціальна готовність передбачає вірність бойовим та національно-історичним традиціям, військовою обов'язку, присязі та військовому статусу, високу дисциплінованість, конструктивну соціально-комунікативну, громадсько-корисну та національно-громадянську активність.

Духовна готовність проявляється в наявності ідеалу, в пошуках учнівської молоді життєвого смислу і цінностей; самоусвідомленні свого фізичного, психічного, соціального; самоочищенні та самовдосконаленні, в духовно-катарсичній активності. Остання передбачає рефлексію як акт самопізнання юнаком окремих ознак індивідуальності, власних рис характеру, що відображають знання внутрішнього світу.

Основною властивістю цих п'яти складових готовності, як показує аналіз кореляційного взаємозв'язку між ними, виступає військово-патріотична активність – внутрішня активна позиція молоді людини щодо військової служби. Така позиція розвивається шляхом послідовної зміни, трансформації простіших властивостей, якостей особистості на вікових стадіях до призову в армію, з притаманною їй структурою і психологічними закономірностями.

Разом з тим, військово-патріотична активність є необхідною передумовою подальшого розвитку готовності старшокласника до військової строкової служби в Збройних Силах України.

Методи військово-патріотичного виховання:

Переконання – формування впевненості в суспільній корисності діяльності з підготовки до захисту Вітчизни.

Стимулювання – заохочення та змагання в різноманітних формах.

Особистий приклад – діяльність вихователя, який має бути взірцем для молоді, забезпечення педагогічної вимоги, вміння надати доручення та перевірити його виконання.

Самопідготовка – процес активного формування й самовдосконалення молоді людини, виховання почуття патріотизму, яке реалізується шляхом самозобов'язання, самостійного навчання та самоконтролю.

Сучасні підходи до організації освітнього процесу ставлять перед педагогами одне із основних завдань – використання інноваційних форм національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

ІІІ. ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ

Громадянське виховання – формування громадянськості як інтегративної якості особистості, що дає можливість людині відчувати себе морально, соціально, поетично та юридично дієздатною та захищеною.

Мета та завдання громадянського виховання:

формувати свідомого громадянина, патріота, професіонала, тобто людину з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні. Вони мають органічно поєднуватись з потребою й умінням діяти компетентно й технологічно.

Мета громадянського виховання конкретизується через систему завдань.

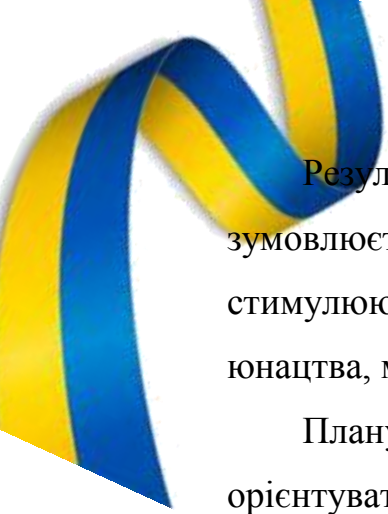
Зміст громадського виховання:

- розвиток патріотизму;
- розвиток національної самосвідомості громадян;
- культура міжетнічних відносин;
- розвиток планетарної самосвідомості;
- розвиток правосвідомості;
- розвиток політичної культури;
- дбайливе ставлення до природи;
- формування моральності особистості;
- формування культури поведінки особистості;
- розвиток мотивації до праці.

Серед методів та форм громадянського виховання пріоритетна роль належить активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів належать: ситуаційно рольові ігри, соціодрама, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації тощо.

Крім цих методів, доцільно долучати також традиційні: бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, з періодичною пресою, самостійне рецензування.

Застосування наведених форм та методів громадянського виховання покликане формувати в особистості когнітивні, нормативні та поведінкові норми, що включають в себе вироблення умінь міркувати, аналізувати, ставити питання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему з усіх боків.

Результативність громадянського виховання значною мірою зумовлюється тим, наскільки ті чи інші форми, методи виховної діяльності стимулюють розвиток самоорганізації, самоуправління дітей, підлітків, юнацтва, молодь.

Плануючи комплекс заходів з громадського виховання необхідно чітко орієнтуватись у термінах – громадянин, громадянськість, громадянське суспільство, громадянське виховання.

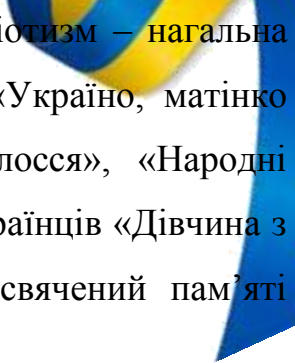
Сучасна законодавча і нормативна база в нашій державі визначає громадянина як людину, яка живе в демократичній країні і має конституційні невід'ємні громадянські права, свободи і обов'язки.

Громадянин реалізує і захищає свої права і свободи, дотримується існуючого порядку і разом з тим вимогливо ставиться до влади, бере активну участь у громадському суспільно - політичному житті держави з метою захисту демократичних цінностей і громадянських свобод. Вихованню саме такого громадянина має сприяти сучасна бібліотека.

Громадянське суспільство – поняття, що вживається для означення сукупності існуючих у суспільстві відносин. Його існування втілюється у приватному житті громадян, у функціонуванні вільного ринку, у безперешкодному поширенні духовних, релігійних, моральних і національних цінностей, у добровільно сформованих асоціаціях та організаціях громадян, в усій різноманітності вільно здійснюваних ними міжособистісних зв'язків (сімейні, общинні, економічні, культурні, релігійні тощо).

З метою організації громадянського виховання учнівської молоді у ЗП(ПТ)О пропонуємо проводити:

лекції, бесіди, тренінги: «Я – громадянин-патріот незалежної держави України», «Пам'яті вдячні нащадки», «Зростаймо патріотами», «Мужність і відвага крізь покоління», вшанування Героїв Небесної Сотні «Герої не вмирають», «Навчаємось захищати Батьківщину», «Бойові мистецтва козаків», «Знати і поважати Герб своєї Вітчизни, її прапор і гімн», «Державна

символіка Батьківщини», «Твої права і обов'язки», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Моя земля – земля моїх предків», «Україно, матінко моя», «Символи України», «І синє небо, і жовте колосся», «Народні символи», тощо; позакласні заходи, свята про видатних українців «Дівчина з легенди Маруся Чурай», «Пісня буде поміж нас», присвячений пам'яті видатного українського композитора Володимира Івасюка;

семінари, «круглі столи», конференції: «У пам'яті світ врятований», «Утверджувати ідеали культури миру – служити миру», «Люблю я свій народ – ціную його звичаї»;

уроки пам'яті: «Зорять з граніту вічні солдати, Болями їхніми пам'ять живе» до Дня пам'яті та Примирення та Дня Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні, «Наша вулиця носить ім'я героя війни»; учнівські проекти «Я пам'ятаю! Я пишаюсь!»;

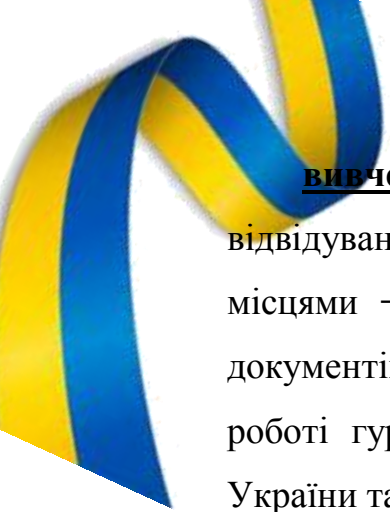
екскурсії до музеїв військових частин, установ, підприємств, закладів вищої освіти, зустрічі з ветеранами війни, праці та військової служби;

походи місцями бойової слави;

пошукова робота, предметні гуртки патріотичного спрямування;

години спілкування: митецька година до Шевченківських днів «Дзвенять Кобзареві струни»; «Я – громадянин і патріот держави», «Я – українець!», «Землякам – низький уклін і вічна пам'ять», «Тільки МИР», «Тільки тим історія належить, хто за неї бореться й живе»; проводити заходи, які виховують любов до української мови – «Свято рідної мови», до Всесвітнього Дня вишиванки «Вишиванка – сакральний символ мого народу»; «Тиждень української мови»; конкурси «Я – україночка», фестивалі української пісні «Українська пісня єднає покоління»;

зустрічі із соціальними партнерами: лінійка-круїз до Дня Європи в Україні «Круїз без віз» громадськими організаціями, закладами культури і освіти щодо героїко-патріотичного виховання учнівської молоді, пропаганди кращих здобутків українського суспільства, виховання почуття гордості громадян за свою Батьківщину;

вивчення історії рідного краю і народу (історичне краєзнавство):

відвідування місць історичних подій (організуються екскурсії історичними місцями – Харків, Полтава, Київ та ін.), вивчення літератури, збирання документів, організація виставок, складання історії свого роду, участь у роботі гуртків, святкування Дня Конституції України, Дня незалежності України та інших державних дат;

заходи військово-патріотичного виховання: організація роботи патріотичних клубів, фестивалів патріотичної пісні до Дня захисників і захисниць України, відзначення Дня Перемоги, Дня Збройних Сил України, участь у військово-спортивних іграх, футквестах, участь в акціях, молодіжних мітингах; організація учнівських акцій «Підтримаємо воїнів на Сході»; створення військово-патріотичних об'єднань, клубів та гуртків за інтересами;

заходи з виховання бережливого ставлення до природи: конкурс на кращий плакат «Бережи довкілля», екологічні акції «Збережемо Землю для наступних поколінь»; екскурсії, свята;

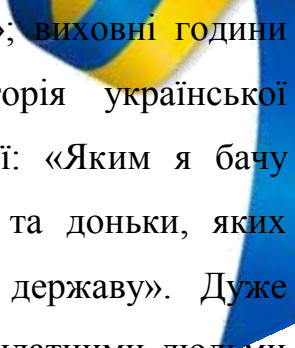
заходи з виховання правосвідомості: вивчення Конституції України, організація зустрічей з депутатами, працівниками правоохоронних органів, проведення дискусії: «Чи варто дотримуватись букви закону?», «Державотворчі процеси України?», конкурси учнівських робіт на тему «Здобутки Української держави», «Свобода та особиста недоторканість громадян» та ін.;

заходи з виховання засобами праці: соціально-проектна діяльність «Фестиваль професій», благоустрій території закладу освіти;

оформлення куточків державної символіки.

Значна роль у процесі формування військово-патріотичного виховання у молодого покоління належить бібліотеці закладу освіти.

У бібліотеці важливо оформити розгорнуті постійно діючі експозиції та книжково-ілюстративні виставки: «Конституція – основний закон», «Моя Земля – земля моїх батьків», «Майбутнє твоє, Україно!»; проводити уроки

державності, наприклад: «Україна – європейська країна!»; виховні години «Сторінками історії»; уроки історичної пам'яті «Історія української державності», «Захоплююсь тобою, Україно!»; дискусії: «Яким я бачу майбутнє своєї держави?»; бесіди: «Хто ми, чії сини та доньки, яких батьків?», «Вони загинули в боротьбі за Українську державу». Дуже важливою умовою є ознайомлення здобувачів освіти із видатними людьми міста, району, області. У бібліотеці необхідно проводити зустрічі із цікавими людьми, видатними постатями, які є гордістю нашого краю, України: «Екскурсія рідними стежками», «Поети рідного краю» та ін.

IV. РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

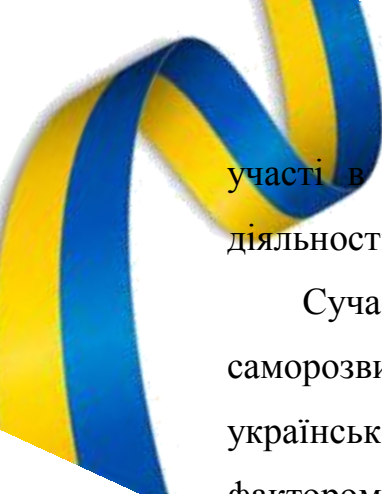
Виховання патріота і громадянина є одним з провідних завдань національної освіти, як було зазначено вище.

Учнівське самоврядування — це педагогічна технологія, яка сприяє розвитку громадянських якостей дитини в системі демократичних відносин виховного колективу на принципах самореалізації, самодіяльності, самоорганізації та самодостатності особистості.

Основні завдання діяльності учнівського самоврядування — організація життя учнівського колективу, яка реалізуються у залученні всіх його членів до планування, організації, контролю і підбиття підсумків навчальної і суспільно корисної праці.

Провідною ідеєю учнівського самоврядування з питання громадсько-патріотичного виховання є формування у дітей та молоді патріотизму, сучасної національної ідентичності, національної гідності.

Заклад професійно (професійно-технічної) освіти (далі — ЗП(ПТ)О) має виховати людину з новим мисленням, здатну до творчості, ініціативи, з яскраво вираженою громадянською позицією, з почуттям обов'язку перед суспільством. Виконати всі ці завдання неможливо без залучення учнів до

участі в управлінні справами закладу освіти, до участі в різних видах діяльності, в яких формується особистість учня.

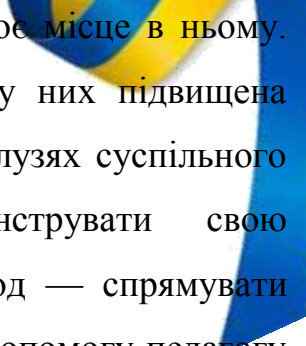
Сучасний учень – це передусім людина творча, з великим потенціалом саморозвитку та самореалізації. Молодь є важливою складовою сучасного українського суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного прогресу.

Саме в дитинстві людиною усвідомлюється її роль у вирішенні справ громадянського життя як основи подальшої позиції в дорослому житті. Однією із форм залучення учнів до участі у громадському житті є учнівське самоврядування як один із головних принципів діяльності учнівської спільноти. І саме через самоврядування в ЗП(ПТ)О необхідно проводити процес підготовки майбутніх активних громадян нашої держави, із глибоко усвідомленою життєвою позицією, почуттям національної самосвідомості, які б змогли розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, приймати власні рішення.

Сьогодні національно-патріотичне виховання молоді є найголовнішим пріоритетом молодіжної політики в Україні. Це сфера духовного життя, яка, за словами Василя Сухомлинського, «проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується».

Тому головним завданням виховної системи закладу освіти є формування патріотичних почуттів у учнів, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання Української держави. Формування громадянина-патріота України, підготовленого до життя, із високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були би закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність і повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення.

Найважливішим у становленні громадянської активності є підлітковий вік. Саме він є початком свідомого формування особистості, періодом соціалізації, вростання у світ суспільних відносин, вироблення самостійних

поглядів, оцінок, суджень про навколишній світ і про своє місце в ньому. Підлітки прагнуть до самоствердження, до дорослості, у них підвищена емоційність, намагання виявити самостійність у різних галузях суспільного життя, заявити про себе, виділитися, продемонструвати свою неординарність, знайти сенс життя. Головне у цей період — спрямувати бурхливу підліткову енергію у позитивне русло. І тут на допомогу педагогу приходять учнівське самоврядування. Основною формою діяльності учнівського самоврядування є колективна творча справа.

Рекомендуємо на загальноучнівських зборах, на початку кожного навчального року визначати основні напрями реалізації концепції національно-патріотичного виховання в ЗП(ПТ)О:

- виховання правової культури, поваги до законів України, державних символів, історичних святинь;
- формування мовної культури;
- формування духовних цінностей українського патріота;
- відновлення й ушанування національної пам'яті;
- утвердження у свідомості учнівської молоді об'єктивного оцінювання ролі українського війська в історії України, спадкоємності розвитку Збройних сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності;
- формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів і незалежності держави;
- відродження й розвиток українського козацтва як важливої громадської сили;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, людей похилого віку, турботи про молодших друзів;
- підтримка кращих рис української нації — працелюбності, прагнення до свободи, любові до природи та мистецтва;
- створення умов для розвитку фізичного, психічного й духовного здоров'я, задоволення естетичних, культурних потреб особистості;

- створення умов для розвитку громадянської активності, професіоналізму, високої основи конкурентоспроможності громадянина;
- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності.

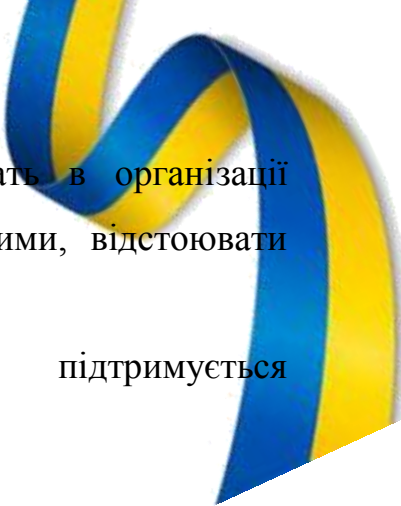
За кожним напрямком необхідно проводити цілеспрямовану змістовну роботу. І головне — ініціатива повинна йти від учнів. Принцип «Самі плануємо, самі організуємо, самі виконуємо» є основним у позаурочній роботі, адже те, що заплановано й виконується учнями, викликає в них найбільший інтерес. Уся робота повинна проводитися у тісному взаємозв'язку педагогів та учнів.

Чим дієвіше учнівське самоврядування, тим дієвіший учнівський колектив. Участь у роботі органів учнівського самоврядування дає учням можливість набувати соціального досвіду, громадянської поведінки.

Самоврядування є одним із найважливіших чинників формування особистості людини. Найкращою мотивацією до безкорисливої суспільної праці є почуття гордості за свою державу, співпереживання за минуле, причетність до творення її сьогодення та майбутнього. Національно-патріотичне виховання молоді є одним із найголовніших пріоритетів виховного процесу у ЗП(ПТ)О. Головна позиція педагогів при цьому — висловлення повної довіри учням, надання їм реальних прав і свобод, постановка відповідальних завдань.

Успіху в роботі органів учнівського самоврядування сприяє регулярна почергова змінність виборчого активу, розширення реальних прав і повноважень органів самоврядування, доброзичлива вимогливість, конкретизація колективних творчих справ.

Щороку юні й талановиті, а головне — ініціативні лідери учнівського самоврядування ЗП(ПТ)О Харківської області проводять «Тиждень учнівського самоврядування», коли учні проявляють лідерські якості, демонструють власну ініціативу й відстоюють свою думку. Клич, кинутий учнями, обов'язково знаходить відгук у серцях їхніх ровесників. Тому

здобувачі освіти повинні завжди брати активну участь в організації колективних творчих справ, вчитися бути ініціативними, відстоювати власну думку, формувати активну громадянську позицію.

Національно-патріотичне виховання в ЗП(ПТ)О підтримується щорічними традиційними заходами з нагоди святкування:

- річниці від дня народження О.П. Довженка;
- Дня партизанської слави;
- Дня вшанування пам'яті жертв голодомору 1932 - 1933 років;
- Дня Соборності України;
- Шевченківських днів;
- Дня Гідності та Свободи;
- Дня Героїв Небесної Сотні;
- Дня Перемоги тощо.

Шляхами реалізації національно-патріотичного виховання через учнівське самоврядування є, насамперед, проведення тематичних тижнів:

- тиждень громадянського виховання «Для всіх одна є така держава — Україна»;
- тиждень «За мир в усьому світі — це значить за життя»;
- тиждень патріотичного виховання «А ми тую козацьку славу збережемо!»;
- тиждень громадянського виховання «Хай сьогодні спогади лунають, поки промінь пам'яті не згасне».

У межах здійснення патріотичної роботи в ЗП(ПТ)О за ініціативи учнівського активу можуть відбуватися такі заходи:

- конкурс дитячих малюнків «Я малюю Україну»;
- виготовлення стіннівок «Моя Україно! Ти мати єдина на всі покоління й віки...»;
- стріт-арт на асфальті «Ми — за мир»;
- свято козаків «Покрова — мати козацька»;
- пізнавальна гра «Козаки — безстрашні люди! » ;

- свято хліба «Хай на весь світ колоситься українська паляниця»;
- святкові заходи до Дня захисників України та до Дня Збройних Сил України.

V. ТЕЗАУРУС З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Абстрактний патріотизм — абстрактний, холодний і чужий для недержавних націй патріотизм.

Автономний патріотизм — це середовище, віртуальна, автономна мережа незалежних груп однодумців, які мають єдину мету і йдуть до неї різними шляхами. Різними, тому що всі люди від народження різні. З цієї причини немає і не може бути універсального шляху для кожного, хоча мета — одна.

Головне: розуміти і пам'ятати мету своєї активності й небайдужості — все заради України і свого народу.

Автономний патріотизм — це не партія і не політична організація. І не нова ідея. Головною особливістю тут є мережевий принцип організації та єдина мета. Не треба порівнювати й плутати з автономним націоналізмом, принцип схожий — зміст інший.

Взаємодія автономних осередків однодумців — це автономність не тільки структурна, але й творча, свобода від нав'язування системами стереотипів політичної боротьби, можливість йти до однієї мети різними шляхами, протидіяти загрозі абсолютно різними методами залежно від обстановки.

Правильне застосування автономного патріотизму однозначно трансформує патріотичний руху своєрідну систему, що складається з різних осередків, які часом можуть вміщувати лише одного учасника.

Система автономного патріотизму може успішно функціонувати, лише спираючись на людей відповідальних, сміливих, самовідданих та ініціативних, готових безкомпромісно і рішуче боротися із загрозою для країни та її

народу. Анархізм (означає «безвладдя») і націоналізм — це політичне повстання народу проти уряду і боротьба за національні права.

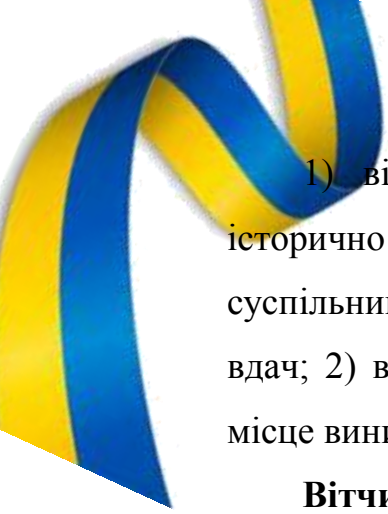
Антипатріотизм — ненависть до батьківщини, як правило, результат природної реакції протесту людини, що прагне вирватися зі сформованого життєвого світу, але тимчасово не здатна це зробити (наприклад, шляхом зміни соціально-економічних умов міграції або еміграції). Людина або цілому примиряється із середовищем, що сприймається нею як «порочне коло», «пастка» тощо, або продовжує боротися з нею, прагнучи нейтралізувати вплив чужого або ворожого соціального оточення.

Афективний патріотизм — патріотизм як «соціальна емоція», прояв афектів і пристрастей, що утворює поверхневий, периферичний шар індивідуальної, групової та суспільної свідомості. Афективний патріотизм — важлива складова безлічі авторитарно налаштованих політичних ідеологій, наприклад, расистських, націоналістично-екстремістських, релігійно-фундаменталістських тощо. Більшість з них не переймаються пошуком істини (вона їм «відома»).

Афективний патріотизм як піднесене почуття любові до батьківщини. Патріотизм визначається як соціальне почуття, як моральний політичний принцип, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість їй, прагнення захищати інтереси Батьківщини; як ціннісна орієнтація, в основі якої міститься ціннісне ставлення «особистість — батьківщина», морально-емоційний зв'язок, єдність географічних, етнічних, культурних, релігійних, естетичних, історичних характеристик у межах поняття «батьківщина».

Батьківщина (Вітчизна) — країна, що належить певному народові; вужче — рідний край, місце народження тієї чи іншої людини. Поняття батьківщина позначає країну предків (батьків) людини, а також часто має емоційний підтекст, який має на увазі, що деякі відчують до Батьківщини особливе, сакральне почуття, яке поєднує любов і почуття патріотизму.

Батьківщина:

1) Вітчизна, батьківщина, країна, в якій людина народилася; що історично належить певному народові територія з її природою, населенням, суспільним і державним устроєм, особливостями мови, культури, досвіду і вдач; 2) вужче — чие-небудь місце народження; 3) переносне значення — місце виникнення, відкриття або винаходу чого-небудь.

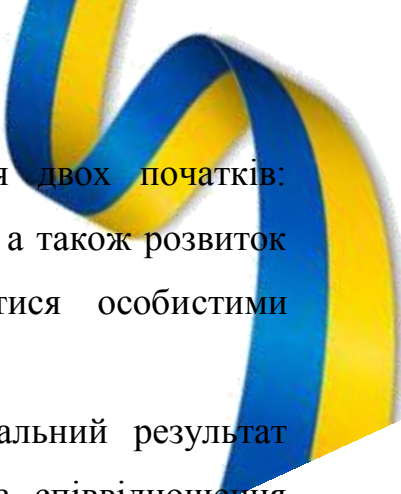
Вітчизна — позначає країну предків (батьків) людини, а також часто має емоційний підтекст, який передбачає, що деякі відчують до батьківщини особливе почуття, яке поєднує любов і почуття обов'язку.

Громадянськість — ціннісно-правовий зв'язок людей (спільнот) як громадян із певною державою, реалізується через їхнє ставлення до прав та обов'язків, закріплених у відповідних нормативних актах (конституція, закони), а також у звичаях та традиціях. Громадянськість розгортається в діапазоні від простої законослухняності до громадянської активності, у критичні періоди виходить за межі, що визначають стійкість системи, спрямованої на її радикальне перевлаштування.

Громадянська соціалізація визначається як «складний багатогранний процес включення індивіда в громадянську практику, під час якого відбуваються засвоєння та привласнення ним громадянських норм і цінностей, притаманних певному суспільству, й здійснюється усвідомлене набуття індивідом такої інтегрованої якості особистості і базової цінності демократичного суспільства, як громадянськість.

Громадянська компетенція — сукупність знань і дотримання прав і обов'язків громадянина; на свободу та відповідальність, впевненість у собі, власну гідність, громадянський обов'язок; знання і гордість за символи держави (герб, прапор, гімн).

Громадянський патріотизм передбачає усвідомлення мотивів поведінки, суті взаємовідносин держави і громадянина, виховання мислездатного громадянина, який уміє протистояти маніпуляціям з боку деструктивних політичних сил і засобів масової інформації, що має незалежне судження, вміє раціонально обґрунтувати свою точку зору. Визначальним у підготовці

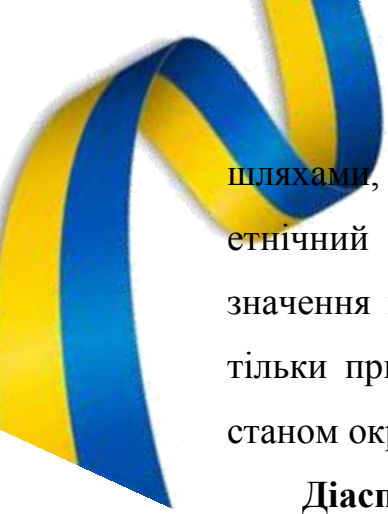

до самостійного життя нового покоління є поєднання двох початків: виховання громадян у дусі поваги до закону і суспільства, а також розвиток їх ініціативи, відповідальності та вміння користуватися особистими свободами, тобто формування громадянської компетенції.

Гуманістичний патріотизм — це місія або глобальний результат державної програми патріотичного виховання. Проблема співвідношення інтересів громадянина і політичного цілого сходиться до більш загальної проблеми «особистість — суспільство». На підставі принципу морального виховання може бути побудована схема взаємодії патріотизму і гуманізму, в підґрунті якої перебуває гармонійне поєднання інтересів політичного цілого і громадянина. Дві сторони відносин перебувають між собою у діалектичній єдності, обумовлюючи існування одне одного. Іншими словами, кожен справжній патріотизм є гуманістичним, містить необхідний елемент гуманізму. У свою чергу необхідним елементом гуманізму є патріотизм: гуманізму як принципу, який передбачає визнання людини найвищою цінністю, також має бути міра, і одним із обмежень гуманізму є патріотизм, який передбачає відповідальність людини перед своєю країною.

Державний патріотизм — це політичний патріотизм, який має три форми: особистісний, народний, національний. Державний патріотизм ставить понад усе ідею служіння державі, пріоритет державних інтересів над особистими, приватними інтересами громадянина. Для розвитку державного патріотизму необхідні знання історії своєї держави, виховання, що відповідає правосвідомості, вимагає взаємної поваги прав громадянина й держави.

Державницький патріотизм ґрунтується на державній ідеології та пов'язаний із поняттям громадськості. Якщо остаточною метою нації є побудова власної держави — її державне само визначення, то головною метою виховання є розвиток у наших дітях державницького світогляду і державницького почуття — того вищого патріотизму, який ґрунтується на державній ідеології і пов'язується з поняттям громадянськості. Різні люди й різні народності на нашій землі йдуть до цього патріотизму різними

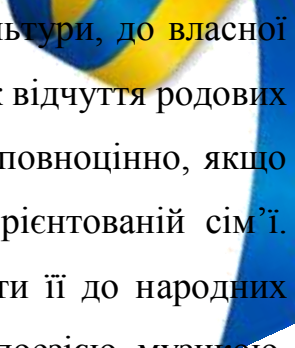
шляхами, але приходять до спільного. В ідеалі — до нього повинні вести й етнічний і територіальний чинники, хоча етнічний патріотизм має тут значення вирішальне. Державницький патріотизм пом'якшує і згладжує не тільки природні міжетнічні протиріччя, але й тертя, пов'язані з майновим станом окремих людей.

Діаспорний націоналізм — базується на націоналістичних настроях діаспори. За країною, характером дії теж, в свою чергу, мають свій характер і властивості.

Діяльнісний патріотизм — де знання про Батьківщину реалізуються в конкретних вчинках і діях; також це рівень морально-політичної підготовленості; наявність умінь і навичок психічної саморегуляції та самоконтролю. Експансіоністський націоналізм — це, можна сказати, обмежений і агресивний тип націоналізму, що містить шовіністичний напрям, боротьбу за кордони за рахунок сусідів.

Економічний патріотизм — спрямований на поліпшення життєвих умов населення, тобто масових його суб'єктів (носіїв) і об'єктів патріотичного ставлення. Інший спосіб висловити любов до Батьківщини — сприяти її економічному розвитку, і дизайнер може внести в це безпосередній внесок. Цей внесок полягає в активізації всього товарного ланцюжка: від виробника до продавця і споживача. Особливо добре, якщо в ньому задіяні представники місцевого бізнесу. Відкриваючи компанії, дизайнери створюють робочі місця для себе і для інших людей, включених в ланцюжки. Таким чином, діяльність навіть найменшого, підприємства працює на розвиток індустрії в цілому і, в кінцевому підсумку, на економічний розвиток країни. Практично будь-яку малу марку можна включити в цю категорію, але особливо ті марки, які працюють на побудову таких ланцюжків.

Етнічний патріотизм — пов'язаний зі становленням етнонаціональної свідомості українців. Етнічний патріотизм (націоналізм) у підґрунті має почуття любові до свого народу. Етнічний патріотизм ґрунтується на почутті

власної причетності до свого народу, любові до рідної культури, до власної історії тощо. Цей патріотизм започатковується природою як відчуття родових ознак народу, що є вродженими. Ці ознаки розвиваються повноцінно, якщо дитина виростає у національно свідомій і національно-орієнтованій сім'ї. Тож важливо змалку навчати дитину рідної мови, залучати її до народних традицій і звичаїв, ознайомлювати із народною творчістю: поезією, музикою, театром, танцем, архітектурою, художнім і декоративно-ужитковим мистецтвом — усім, що втілює неповторні особливості, ідеали та прагнення народу в матеріальній і духовній сферах.

Етнонаціональний патріотизм — патріотизм, зумовлений природою як відчуття видової ознаки народу, є природженим і розвивається повноцінно, якщо дитина зростає у національно зорієнтованій сім'ї, навчається в українському дитячому садку, а потім в українській школі. При цьому чималого значення надається вивченню історії українського народу, рідної мови та літератури, українського мистецтва, народних звичаїв, традицій.

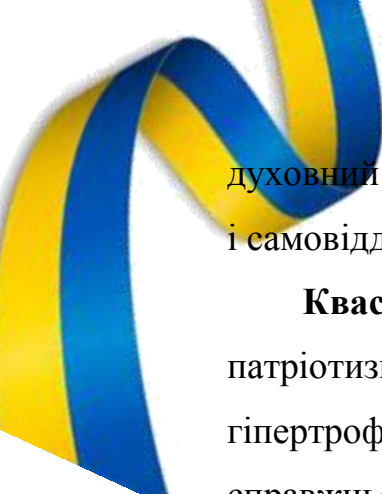
Ідеологічний патріотизм — спрямований на підняття національної гордості України.

Імперський патріотизм спрямований на підвищення імперії, її верхівки, порядків і прав, підтримував почуття лояльності до імперії та її уряду.

Інтроформаційний націоналізм — це категорія інформаційної взаємодії на підставі використання «інформаційного процесора Природи» в межах організації системи, що враховує будову мікро- та макросвіту.

Істинний патріотизм характерний не просто прихильністю традиційній обстановці і формальному визнанню побуту, а любов до духу, прихованого в них і виявляється через них.

Істинний патріотизм — у його духовності. Патріотизм як піднесене почуття, незамінна цінність і джерело, найважливіший мотив суспільної діяльності найбільш повно виявляється в особистості, соціальній групі, які досягли вищого рівня духовно-етичного та культурного розвитку. Істинний,

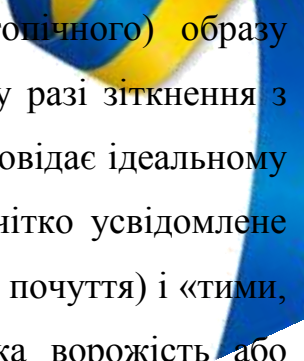

духовний у своїй основі патріотизм передбачає безкорисливе, беззастережне і самовіддане служіння Батьківщині.

Квасний патріотизм — показний, галасливий, хибний патріотизм; патріотизм радше на словах, аніж на вчинках, у підґрунті перебувають гіпертрофовані почуття любові до держави і свого народу. Протиставляється справжньому патріотизму, допускає неприйняття окремих епізодів історії, історичних діячів тощо.

Когнітивний (пов'язаний з пізнанням) патріотизм — безумовний зв'язок історії Батьківщини з патріотичністю суб'єктів, що виконує рефлексивну, оцінну функцію. Людина розмірковує, осмислює своє ставлення до Батьківщини на підставі того знання про країну, патріотизм і т. ін., яке присутнє в її свідомості. Показники: бажання дізнатися про культуру свого народу, наслідувати його традиції, потреба у вивченні та говорінні рідною мовою, знання, уявлення і поняття, якими володіє учень про рідний край, Вітчизну, свій народ, про патріотизм, про героїв, захисників Батьківщини; вміння встановлювати зв'язки між ними; самостійність і стійкість суджень особистості про норми, що регулюють ставлення людей одне до одного, до своєї Вітчизни, до історико-культурної спадщини; вміння використовувати знання в різних ситуаціях.

Конституційний патріотизм — полягає насамперед у тому, що треба бути не просто патріотом своєї нації тільки тому, що вона твоя, в тому, щоб бути патріотом «конституції» своєї держави, в якій гарантовано права та свободи громадян. Конституційний патріотизм, на відміну від партикулярного, етнічного патріотизму, не обмежується горизонтом «внутрішньої» моральності, визнає універсалістську етику, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях і правах людини, поваги до прав національних менших та інших соціальних спільнот, толерантності (ідеї релігійної, соціальної, культурної терпимості). Конституційний патріотизм спрямований на захист конституційного ладу.

Контрпатріотизм — це любов до ідеального (утопічного) образу батьківщини, яка обертається ревнощами або ненавистю у разі зіткнення з батьківщиною, у вигляді соціальної реальності, що не відповідає ідеальному (утопічному) образу. Для контрпатріотизму характерно чітко усвідомлене розрізнення між «батьківщиною» (до неї зберігається тепле почуття) і «тими, хто говорить і діє від її імені» (до них виникає стійка ворожість або ненависть).

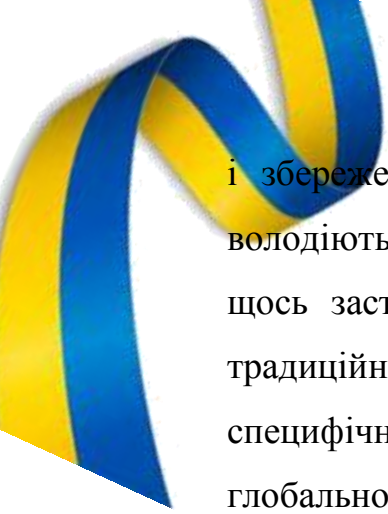
Космополітичний патріотизм («інтернаціоналістський націоналізм») сповідує любов до всього людства, любить людей всіх країн і народів. Він ставить інтереси людства вище за інтереси окремої нації. Космополітизмом називають ідеологію, яка розглядає жителів усього світу незалежно від їх національної належності, громадянства або причетності до конкретного роду. У дослівному перекладі з давньогрецької космополіт — це «громадянин миру». Також це поняття має й інші трактування, що залежать від політичного спрямування, часу. Деякі з них суперечать одне одному, але розглянемо кожне окремо.

Край (від спільнослов'янського «кряти» — різати) країна, область, земля, місцевість. Спочатку територія, розташована на кордонах володінь держави, околиця. Згодом значна за простором область — географічна. У вузькому сенсі так називається будь-яка місцевість, навіть незначна за розмірами, що тяжіє до якого-небудь географічного об'єкта (міста, річки тощо).

Країна — це територія (ландшафти, клімат), це — населення, громадяни, це — мова, це — минуле, тобто історія, це сьогоденні досягнення і проблеми, це — можливі перспективи.

Культурний націоналізм полягає в загальній культурі нації, цей тип націоналізму має схожість з етнічним і ліберальним.

Культурний патріотизм — цей вид патріотизму побудовано на використанні культури в якості джерела натхнення для дизайнера. Тут може бути багато різних прикладів. Наприклад, дизайнер може займатися пошуком

і збереженням традиційних ремесел і підтриманням умільців, які ними володіють. Традиційні промисли таким чином більше не сприймаються як щось застаріле, а починають сприйматися як модні. Оскільки продукти традиційних промислів, як правило, унікальні, автентичні, включають специфічні російські елементи, вони дозволяють дизайнеру виділитися на глобальному ринку моди. Джерелом натхнення можуть бути історія країни, наукові досягнення, значущі події, матеріальні об'єкти, які відображають російський досвід.

Лапотний патріотизм — іронічне вираження в російській мові, означає безумовне схвалення всього, що своє, «наше». Протиставляється справжньому патріотизму, допускає неприйняття окремих епізодів історії, історичних діячів тощо.

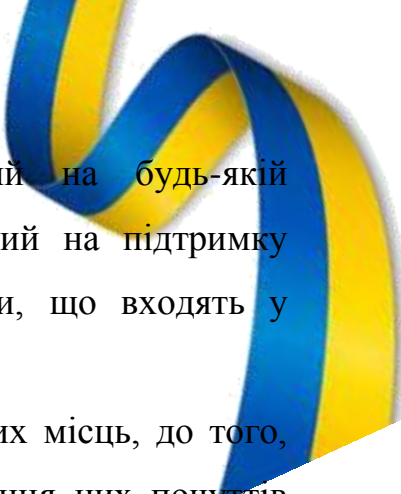
Лжепатріотизм (або псевдопатріотизм) — ненависть і презирство до батьківщини. Лівий націоналізм базується на рівності народу в національному самоусвідомленні.

Ліберальний націоналізм характеризується- на основі рівності прав людини. Ліберальний патріотизм, спрямований переважно на захист «прав» громадян самовиражатися і чинити свавілля в будь-якій державі, попри національні особливості, політичний лад, владу.

Локальний патріотизм виявляється в любові та готовності діяти в інтересах мікрогрупи, але він практично не поширюється на країну в цілому і не асоціюється з державними інтересами.

Ментальність — це стійкі структури глибинного рівня колективної та індивідуальної свідомості, що визначають прагнення, нахили, орієнтири людей, у яких виявляються національний характер, загально визнані цінності, суспільна психологія.

Мессіанський патріотизм — патріотизм державної величі, що розуміється як патріотизм не стільки духу, скільки тіла, його фізичної (військової) сили.

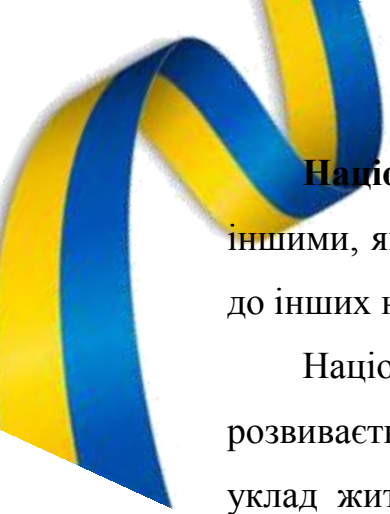
Міжнародний патріотизм обов'язково заснований на будь-якій спільній ідеї («християнство», «соціалізм») і спрямований на підтримку глобального порядку поза національними особливостями, що входять у глобальну спільність народів.

Місцевий патріотизм виявляється у любові до рідних місць, до того, що прийнято називати «малою Батьківщиною». Формування цих почуттів неможливе без усвідомлення глибини природних, соціальних і духовних зв'язків. Саме з поняття «мала Батьківщина» і починається формування українського національного, державного патріотизму. І цей процес, починаючись у сім'ї, організованого і цілеспрямованого характеру набуває в школі й називається системою та процесом патріотично виховання. Без патріотів не існує жодна держава, не зберігаються культурні досягнення націй.

Модний патріотизм — цим терміном можна назвати патріотизм, в якому виражається любов до малої батьківщини. Існують марки, які побудовані на регіональній ідентичності та мають яскраво виражену прив'язку до регіону. Марку люблять представники місцевої вуличної культури і вуличних видів спорту, які представляють регіон за його межами, в тому числі за кордоном, це модний культ людей, які солодко говорять солов'їною, проте так само цією ж солов'їною можуть матом в три поверхи вкрити кондуктора в маршрутці чи випадкового стороннього, який зробить зауваження щодо паління на зупинці.

Надетнічний патріотизм — має надмовний і надконфесійний характер і вважає себе громадянином світу, притаманні національні інтереси, державність, патріотизм, демократія, справедливість, віротерпимість тощо.

Народний патріотизм — відображає народні інтереси, які відтворюють пріоритетні громадські обов'язки особистості. Таку позицію займають ліві партії комуністичного та соціального спрямування.

Націонал-патріотизм — спрямований на підвищення якоїсь нації над іншими, які живуть у цій державі, так і поза ним; часто агресивно ставиться до інших національностей і держав.

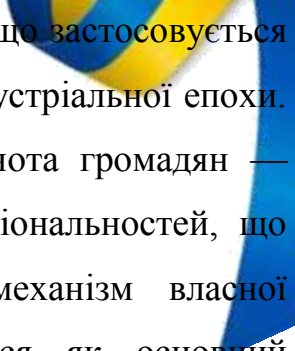
Націоналізм уособлює любов до самобутнього духу свого народу, розвивається національна самосвідомість, зберігає і творчий національний уклад життя. Враховуючи створені пострадянські реалії, дискредитацію в суспільній свідомості терміна «націоналізм», слід визнати відсутність у нашому словнику поняття, яке б адекватно відображало позитивний потенціал патріотизму.

Національний консерватизм, як правило, існує в Європі та базується на обмеженні імміграції і соціальній стабільності.

Національний патріотизм — заснований на історії і культурі конкретного народу. Любов до своєї землі, до свого народу, повага до культури через знання історії та знайомство з надбанням народу є умовою формування усвідомленої національної ідентичності, що сприяє розвитку почуття гордості за свій народ, бажання зберігати і примножувати його цінності. Національний патріотизм відображає національні інтереси.

Національно-мовний патріотизм — це зафіксоване в лексиці відповідної мови специфічне бачення (тобто логічне осмислення, відчуття й оцінювання) реального світу й усього, що привноситься в нього людською свідомістю.

Національно-патріотичне виховання в закладі передбачає надання дітям знань про власну сім'ю, традиції та історію свого роду, давній і сучасний побут, історію й сьогодення народу; виховання любові до сім'ї, рідного дому, дитячого садка, міста або села, рідного краю, пошани та бережного ставлення до культурної спадщини свого народу, поваги до державних діячів, толерантного ставлення до однолітків, сусідів, інших людей, представників інших народів, культур і традицій, національної гордості за внесок нашого народу в матеріальну та духовну культуру України і людства загалом.

Нація — 1) полі-семантичне (багатозначне) поняття, що застосовується для характеристики великих соціокультурних спільнот індустріальної епохи. Існують два основні значення терміна: політична спільнота громадян — сукупність політично суб'єктивних громадян різних національностей, що здійснюють колективні національні інтереси через механізм власної політичної організації — держави. Нація визначається як основний державотворчий елемент, джерело державної влади і носій державного суверенітету. Часто вживається як синонім терміна «держава», коли мається на увазі її населення, наприклад для посилання на «національні» університети, банки й інші установи; — 2) історична спільність людей, що складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, які становлять її ознаки.

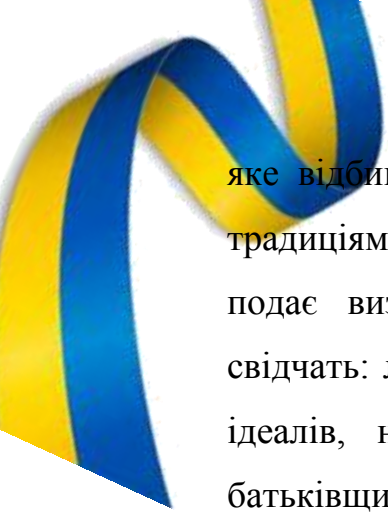
«Ненаціональний патріотизм». Спитаємо себе, чи може бути глибоким прив'язування до якоїсь території (фактично, до купівлі землі) без прив'язування до культури, мови, інтересів народу, який живе на цій території, без прив'язки до могил предків? Чи зможе людина, все прив'язування якої — це спогади про «рідну дворик і школу» і «щасливі роки студентства», зважитися на якісь жертви, або хоча б дії в ім'я цієї території?

Общинний патріотизм — спрямований на підтримку якоїсь спільності з усіма її традиціями й особливостями.

Олігархічний патріотизм — вплив на українську політику олігархів.
Особистий патріотизм — особистісний (або індивідуальний), притаманний людям, для яких особисті інтереси перебувають на першому місці. Пан-націоналізм — схожий на етнічний, оскільки відображає інтереси певної групи людей за етносом.

Патріот — той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий для них на жертви й подвиги.

Патріотизм — це любов до Батьківщини, відданість Вітчизні, народу, якість особистості, її вище моральне почуття. Це вище синтетичне почуття,

яке відбиває органічний зв'язок людини із своїм народом, його історією, традиціями та перспективами і характеризує ставлення людини до них, так подає визначення патріотизму історичний словник-довідник. Словники свідчать: любов — почуття прихильності, засноване на спільності інтересів, ідеалів, на готовності віддати свої сили спільній справі (любов до батьківщини). Аналогічні почуття — материнська любов, братерська любов, любов до людей.

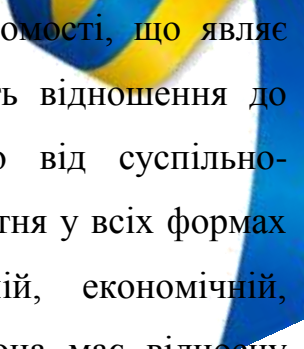
Патріотизм елітний — любов до влади, багатства, любов до держави в цілому.

Патріотизм народних мас. Справжні патріоти батьківщини — це трудовий народ, оскільки вони є найпослідовнішими захисниками національної незалежності, ведучи боротьбу як проти чужоземних загарбників, так і з власною буржуазією.

Патріотизм простонародний — не склалось у нас в історії з елітною культурою, елітною, державницькою мораллю завжди займаються наші національні вершки.

Патріотизм цивілізацій — патріотизм одних держав і цивілізацій, в душі якого були виховані більшість членів їх товариств, часто вживався для початку протистояння з іншими державами і цивілізаціями з опорою, як кажуть, «на весь народ». Цілі ж подібних агресій могли мати як оборонно-випереджальний характер, так і агресивно-хижацький, але «патріотизм» і тих, і інших завжди залишався тим самим засобом, вживаючи який режими штовхали свій народ на криваву бійню.

Патріотизм цивільний — глибоке почуття любові до батьківщини, її народу, культури, мови, рідної природи, історичного коріння; готовність служити своїй країні, зміцнювати, розвивати і захищати її. Разом із тим патріотизм цивільний, згідно з неогуманістичною концепцією, акцентує увагу і на адекватний зворотній зв'язок (принцип гармонії) — на любові до вітчизни, своїх співгромадян, на повазі прав і свобод людини, всього громадянського суспільства, що забезпечує його добробут, силу і велич.

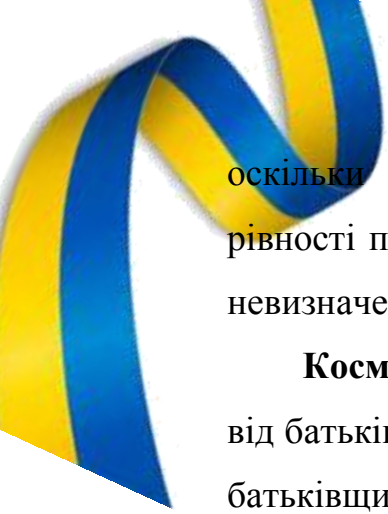
Патріотична свідомість — частина суспільної свідомості, що являє собою «вижимку» із усіх інших його частин, що мають відношення до розвитку та захисту Вітчизни й змінюється залежно від суспільно-економічної формації. Отже, патріотична свідомість присутня у всіх формах суспільної свідомості: політичній, етичній, естетичній, економічній, історичній, екологічній, релігійній, атеїстичній тощо. Вона має відносну самостійність, тобто здатна випереджати суспільне буття відставати від нього тощо. Патріотична свідомість може виражатися в буденному й теоретичному рівнях, що особливо важливо враховувати в процесі її формування у студентів.

Патріотичний індиферентизм — байдуже ставлення до батьківщини або навіть взагалі відсутність певного ставлення до неї, забуття батьківщини — її зникнення з поля предметів можливої уваги.

Патріотичний націоналізм — в основі патріотичного націоналізму перебуває любов до своєї країни і батьківщини, любов до власної нації. Звідси — різне ставлення як до співгромадян, так і до іноземців. Патріот поважає всіх громадян країни, а ось до інших держав ставиться насторожено.

Патріотичний нігілізм — це заперечення позитивної цінності батьківщини як такої, тобто заперечення особливого й незамінного місця батьківщини в системі людських цінностей. Симптоми патріотичного нігілізму свідчать про незворотні зміни в емоційній конституції та умонастрої людини, які в принципі виключають відродження любові до батьківщини. Патріотичний нігілізм виражений у сліпому поклонінні всьому іноземному, фанатичній відданості якійсь чужій або стародавній культурі тощо. Основними проявами патріотичного нігілізму є гуманітаризм і космополітизм.

Гуманітаризм — абстрактна любов до всього, що в очах люблячого має людське обличчя (навіть якщо це морда «друга людини» — собаки, кішки тощо). Гуманітаризм індиферентний стосовно расової, національної, етнічної, культурної та іншої приналежності людини до конкретних груп,

оскільки в його основі перебуває обмежена й історично застаріла ідея рівності природи всіх людей (розумна сутність людини), а також більш ніж невизначена ідея «загальнолюдських» цінностей.

Космополітизм — умонастрій індивідуально-егоїстичного відчуження від батьківщини і цинічної байдужості стосовно неї. У космополіта любов до батьківщини або дуже слабка, або взагалі атрофувалася. Космополіт вважає себе «громадянином світу», декларує причетність до спільності більш високого порядку та значущості (до всього світу, людства), але об'єктивно більш висока цінність цієї спільності (самої по собі, звичайно, не ілюзорної) для космополіта не самоціль, не предмет любові і діяльного, жертвовного служіння, а всього лише засіб — основа і привід для зарозумілого, презирливого ставлення до свого народу і рідної країни.

Планетаризм як верхівка національної свідомості, приналежності до людської спільності на планеті Земля, почуття любові до всього живого на ній і солідарності з ними, готовності діяльно і жертвовно служити. В основі цього позитивного почуття та свідомості перебуває патріотизм, що природно переростає свої локальні та національні межі.

Показний патріотизм — кожна людина, а тим більше соціальна група, має свої специфічні інтереси, й цим визначається її розуміння патріотизму. Нерідко виникають спекуляції на цьому святому почутті. Образно про це говорив Іван Франко у вірші: «Сідоглавому», викриваючи показний патріотизм окремих людей: «...твій патріотизм — святкова одежина, а мій — то труд важкий, гарячий невдержимий».

Помилковий антипатріотизм — гаряча і ревнива любов до батьківщини («Люблю вітчизну я, але дивною любов'ю»), прихована найчастіше під національним «самобичуванням».

Постколоніальний націоналізм існує не у всіх країнах, як правило, в африканських, арабських, китайських, індійських.

Правовий патріотизм — передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

Православний патріотизм — заснований на самостійному, звільненому від схоластики, бачення соборних принципів організації православної церкви і суспільства в цілому.

Псевдопатріотизм — це коли людина своїм виглядом демонструє патріотичні ідеї, а своїми діями доводить зворотне.

Реальний патріотизм являє собою певне психічне ставлення особи до своєї країни, народу, сусідніх країн і народів, свого місця в країні і світі, що включає як ідейне розуміння, так і емоційну реакцію. І потрібно аналізувати те, що є, а саме зазначене психічне ставлення патріотів і його результат.

Релігійний націоналізм дуже часто є важливим чинником національності народу, коли існує вплив релігії на політичні дії політиків.

Сучасний патріотизм — це нова мода. Бути патріотом стильно та модно, а державна символіка стала новим трендом. Проте більша частина таких от людей і близько не мають тих якостей, які притаманні відданим Батьківщині людям. Територіальний патріотизм — ґрунтується на любові до того місця на землі, до місцевості, ландшафту, клімату тощо, де людина народилася. На думку Г. Ващенко, є всі підстави вважати, що любов до рідного краю, в першу чергу, заснована на ранніх дитячих переживаннях, захопленнях. Для людини, як зрештою, і для деяких інших живих істот, рідним стає все те, що вона сприймає найперше, найраніше.

Товарний патріотизм — як інструмент державної антикризової політики.

Топологічний патріотизм пов'язаний із місцевістю де народився, «малою Батьківщиною».

Український націоналізм — це світогляд, центральним елементом якого є визнання незаперечності, природності права на існування та легітимності націй загалом і української нації зокрема. Український націоналізм — політична ідеологія, а також громадсько-політичний рух, що ставить на меті створення і розвиток української самостійної національної держави та/або захист національної самобутності.

ВИСНОВКИ

Національно-патріотичне виховання складає найважливішу ціннісну основу будь-якого демократичного суспільства і виступає суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенціальних соціальних можливостей в духовній, економічній і соціальних сферах життя суспільства.

Національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління забезпечить цілісність народу України, його національне відродження, об'єднання різних етносів і регіонів країни, соціально-економічний і демократичний розвиток України, розбудову та вдосконалення суверенної правової держави, соціально-політичну стабільність у державі та гідне представлення нашої країни у світі. Тому мета кожного закладу освіти на сучасному етапі – виховати молодь гуманною, творчою, відповідальною, з активною життєвою позицією, яка могла б реалізувати себе.

Проблема національно-патріотичного виховання має бути у центрі уваги усього педагогічного колективу. Необхідно сприяти формуванню патріотичності в особистості.

Кожен заклад освіти виступає джерелом не тільки знань, а й зміни стилю свідомості, поведінки та мислення сучасного молодого покоління, виходячи з цього, велику увагу необхідно приділяти формам та методам національно-патріотичного виховання.

VI. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виховання громадянина: Сутність громадянського виховання / П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька // Шкільна бібліотека. – 2003. – № 8. – С. 3-19.
2. Гевко О. Формування національно-патріотичних рис у студентів / О. Гевко // Рідна школа. – 2001. – №11. – с.47-48.
3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Дошкільне виховання. – 2003. – №2. – С.3-8. 9. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді // Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641.
4. Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді // Позакласний час. – 2005. – №3-4. – С. 28-29.
5. Чорна К. Громадянське виховання – нагальна потреба України // Освіта України. – 2000. – 20 грудня. – С. 5.
6. <http://school131.edu.kh.ua/uchnyam/biblioteka/nacionaljno>
7. <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-02/09promer.pdf>
8. Дзядевич Н.В. Формування національної свідомості на засадах народної педагогіки / Н.В.Дзядевич // Виховна робота у школі.-2018.-№6-С.24-28.
9. Гладка Т.П. Роль учнівського самоврядування в організації національно-патріотичного виховання / Т.П.Гладка // Виховна робота у школі. – 2019. – №10 – С.25-30.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В ЗП(ПТ)О**

Головний редактор:	Т.О. Русланова
Літературний редактор:	О.І. Горєнкова
Коректор:	О.І. Горєнкова
Комп'ютерна верстка:	О.В. Яковенко
Дизайн обкладинки:	О.В. Яковенко

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Харківській
області 61121, м. Харків, вул. Владислава Зубенка, 37
Тел./факс (057) 69-51-63
E-mail: pr.nmc@ptukh.org.ua

<https://www.facebook.com/groups/162399237723984/>

